

Bookreview

Eisenmania

Cities of Artificial Excavation

The Work of Peter Eisenman, 1978 - 1988

Jean-François Bédard (red./ed.)

Montreal/New York City, Canadian Centre for Architecture and Rizzoli International Publications, 1994

RE:WORKING EISENMAN

Andrew Benjamin (red./ed.), London/Berlin, Academy Editions, Ernst & Sohn, 1993.

Peter Eisenman beweegt zich uiterst bekwaam tussen de bedenkers van ideeën, de media en de machthebbers. Eisenman beschikt, net als zijn godfather Philip Johnson, over de capaciteit om anywhere en anytime ruimte voor zichzelf op te eisen. Als geen ander is hij in staat, iedere keer opnieuw, een up-to-date theorie op zijn architectuur los te laten. Eisenman is een harlekijn, een vrolijke bedrieger, die via zijn eigen psychoanalyse en de taal van de architectuur op zoek is naar de waarheid, de wil tot kunst en onsterfelijkheid. Kortom: Eisenman is voer voor architectuur theoretici.

Voor mij liggen twee prachtige kleurenboeken over het werk van Peter Eisenman. *Cities of Artificial Excavation* en *Re:working Eisenman*

Re:working Eisenman is een boek met uitstekende lijntekeningen, foto's, modellen en projectbeschrijvingen van het Groningen Video Pavilion, Banyoles Olympic Hotel Barcelona, Urban Design Rebstockpark Frankfurt, Columbus Convention Center Ohio, Nunotani Headquarters Edogawa District Tokyo en de University of Cincinnati.

Tweederde van dit boek bestaat uit grotendeels eerder gepubliceerde artikelen, interviews en correspondentie. Over het werk van Eisenman schrijven: Andrew Benjamin (red.), Robert E Somol, Mark C. Taylor, Sanford Kwinter, Greg Lynn, Anthony Vidler en John Rajchman. Uiteraard ontbreekt de dialoog tussen Derrida en Eisenman niet. Dit boek is een reader zonder speciale oriëntatie, behalve natuurlijk dat het over recent werk van Eisenman gaat. Als je de teksten chronologisch leest zal de lezer opvallen dat je steeds dieper verstrikt raakt in de ideeënwereld van Eisenman. Zoals Andrew Benjamin in de introductie opmerkt: "Construed this way, judgement will pertain to the named presence of the work's work ... an example of this naming, will be Eisenman. Opening up this name, tracing its work, noting its own coming to presence may necessitate the name's reworking." Minder prachtig aan dit boek is dat er onzorgvuldig en inconsequent omgesprongen wordt met bronnen Het jaar waarin een artikel is geschreven, waarin het is gepubliceerd of wanneer een project is gemaakt ontbreekt vrijwel altijd.

Cities of Artificial Excavation is een boek met een uitgebalanceerd raamwerk. Het boek brengt nauwkeurig in kaart - net zoals de gelijknamige tentoonstelling destijds in het Canadian Centre for Architecture in Montreal - hoe Eisenman's driedimensionale, geïsoleerde, abstracte objecten zich verhouden tot de fysieke en de historische topografie van een bepaalde plek. Op een ander niveau presenteert dit boek hoe Eisenman via het schetsen tot zijn vormen komt. Middels verschillende, soms ook al elders verschenen artikelen van Jean-François Bédard (Red.), Alan Balfour, Yve-Alain Bois, Jean-Louis Cohen, Peter Eisenman, Kurt W. Fortser, K. Michael Hays, Arata Isozaki, Fredric

Jameson en een interview met Eisenman worden vier van de elf projecten, die Eisenman in het hier gekozen decennium tussen 1978 -1988 maakte, uitgebreid geanalyseerd. In het boek ontbreken koffietafel plaatjes. Daarentegen staat het boek vol met studiemodellen en schetsen van de volgende vier projecten: het Design for Cannaregio West Venice (1978), de Internationale Bauausstellung Berlin (1980 - 1986), de University Art Museum of the California State University at Long Beach (1986) en Chora L Works, het park ontwerp voor la Villette (1985 - 1986). In deze publicatie doet men echt aan Re:working Eisenman.

Het aardige van beide boeken is dat ze niet één tekst of project gemeen hebben. Voor de Eisenman liefhebber zijn beide boeken een welkom geschenk. Re-working Eisenman is een uitstekende reader over recent werk. Cities of Artificial Excavation probeert diepere betekenissen bloot te leggen. De vraag is nu wat vertellen deze boeken?

De meeste teksten in beide boeken raken verstrikt in, of verslaafd aan, de onderwerpen die Eisenman, handig als hij is, zelf aankaart. Uiteraard als een boek over het werk van een auteur gaat moet je het er ook over hebben. Maar is het niet van belang om ook buiten de argumenten van de geponeerde constructie om tot de waarde van een werk te komen? Gelukkig vinden we in beide boeken bescheiden aanknopingspunten waarin de zelf-reflectie van Eisenman ter discussie wordt gesteld. In vogelvlucht zal ik enkele noties uit de boeken gebruiken om aan te geven waar deze twee publicaties toe aan zetten. Enerzijds zal ik de essentie van Eisenman's werk samenvatten. Iets wat de meeste artikelen gedetailleerd doen. Anderzijds zal ik van enkele auteurs kritieken op het werk aanstippen. De kern van mijn werk, zegt Eisenman, is: ... the need to supplement an architecture that will always be and look like architecture, the need to break apart the strong bond between form and function, is what my architecture addresses. In its displacement of the traditional role of function it does not deny that architecture must function, but rather suggests that architecture may also function without necessarily symbolising that function..." Aanvankelijk werkt Eisenman met neutrale constructies die gekenmerkt kunnen worden door het ontbinden van de kubus en de constructie op te vatten als grid. Tot voor 1978, zegt Michael Hays, was Eisenman's werk hoofdzakelijk geïnteresseerd in het isoleren en het uitkristalliseren van architectonische elementen die de autonomie en de zelf-reflectie van het architectonische object garandeerden. Eisenman's pure object verzet zich tegen allerlei determinanten die de architectonische vorm omsingelen. En Hays vervolgt: "The object does not attempt to pass off as unquestionable, but rather seeks to lay bare the devices of its own formation so that the viewer will be encouraged to reflect critically on the particular, partial ways it is constituted." Het vroege werk probeert niet één specifieke mening vast te leggen. Volgens Greg Lynn daarentegen poogt het recente werk een formele en materiële omgeving te maken die vele betekenissen kan genereren. Deze recente constructies zijn opgebouwd uit een minder rigide netwerk van lijnen. Het is een geometrie waar de coördinaten van het grid als het ware zijn verdwenen. De representatie van de geometrie valt uiteen in een reeks van overlappende plooiën. Deze constructies zijn niet langer een idealisering van een vorm of van een abstractie. Misschien is het daarom niet verwonderlijk dat het latere werk, in plaats van het structureren van het object, verschuift naar het textualiseren van de plaats [site]. Michael Hays legt nauwkeurig uit hoe en welke betekenis deze plaats gerelateerde zelf-reflectieve methode heeft. Net als Roland Barthes

schept Eisenman plezier in een comfortabele praktijk die verrukt is van "a state of loss". Toch ontsnapt Eisenman niet aan een modernistische impuls om te innoveren omdat zijn esthetiek, volgens Fredric Jameson, een radicale breuk wil maken met het bestaande. Jameson merkt op "... it is a move, not exactly beyond formalism and rationalism, but against formalism and rationalism undermined by their own weapons and undone in a formalist and rationalist manner. The motivation of the device, here, remains philosophical; it is formulated in terms of the critique of humanism and of anthropocentrism."

Jacques Derrida en Anthony Vidler's zijn een van de weinige - Derrida door zijn moeilijke vragen aan het adres van Eisenman en Vidler door zijn artikel *From tattoo to trinket* - die het vertoog van Eisenman niet alleen van binnenuit maar ook van buitenaf ter discussie stellen. Derrida vraagt Eisenman "Do you believe in god?, What do you think of a culture of glass? en "What about the Homeless?". Volgens Vidler zijn het Portland Building van Graves en het Wexner Center van Eisenman twee gebouwen die Adorno "would have found both equally 'ornamental' in their formulaic application of artistic autonomy, their assertion of proscription, the one of functionalism, the other of ornamentation. (...) Ornament would then, within the terms of the philosophy of money, become the greatest open secret of patronage and the paradoxical condition of patron's architecture. Architecture, passing through the 'primitive' stages of tattoo and dress, attains a status as pure ornament as the jewellery, the schmuck of capital investment". Vidler maakt duidelijk dat ook formele overwegingen door hun monumentaliteit een maatschappelijke politiek legitimeren.

Eisenman haalt de angel uit de architectuur. Wat rest is een formeel spel, geënt op filosofieën die ontdaan zijn van hun oorspronkelijke ideologische betekenis. Wat overblijft is een verkrachte, speelse, esthetische architectonische syntaxis, die zich hyper-bewust wentelt in haar eigen axioma's. Deze ontkoppeling van de werkelijkheid is voor Eisenman een constante drijfveer om zijn zelfcreatie als culturele figuur te garanderen. Als geen ander weet Eisenman de nadruk te leggen op een autonomie die visueel, theoretisch en experimenteel is, maar nooit politiek zal uitdagen. Door formele beginselen los te koppelen van sociale, maatschappelijke en inhoudelijke speelt Eisenman de radicaal en holt hij deze positie van binnen uit. Van Adorno's "constante esthetische reflectie" is geen sprake: "Such an aesthetics would not presume to herald principles which establish the key to beauty or ugliness itself ... Beauty today can have no other measure except the depth to which the work resolves contradictions. A work must cut through the contradictions and overcome them, not by covering them up, but by pursuing them". Zo bezien is Peter Eisenman net als Philip Johnson een reactionair. We eindigen met waar we begonnen: Eisenman is voer voor architectuurtheoretici. In deze twee boeken gaan de theoretici niet over een nacht ijs. Gelukkig, zijn er een paar critici die ontsnappen aan Eisenmania. Maar het blijft oppassen geblazen.

Roemer van Toorn
Archis